

Klovbakker juni 2023.

Årsberetning for 2023

Danmarks Naturfredningsforening afdeling Morsø

I årets løb:

DN Morsø beskæftiger sig med et væld af forskellige opgaver i årets løb. Med udgangspunkt i foreningens formålserklæring om at **skabe et bæredygtigt samfund med en rig og mangfoldig natur, et smukt varieret landskab og et rent og sundt miljø** er det næsten kun fantasien – og selvfølgelig vore begrænsede ressourcer – der sætter grænserne.

Alle ansøgninger, dispensationer, miljørager, landzonetilladelser, lokalplaner m.v. der sendes til kommunen, bliver også sendt til DN. I år har vi modtaget 188 sager. Alle bliver læst og nogle kommenteret.

*Sag der er forholdsvis ny er, ansøgning om brug af gummigranulat som underlag på indendørs ridebane. DN har nu modtaget to sager. -Morsø Kommunes kommentar er, at det er en måde man kan anvende brugte affalds dæk på. Men hvad synes DN om det?

*Miljøsag i Sundby, hvor der er opsat et jordrenseanlæg til rensning af forurenede jord.

*Vi har skrevet høringssvar til Råstofplan 2020., og Høringssvar til nyt graveområde i Sindbjerg. Vi blev hørt og reddede et dige fra at blive gravet væk.

*Havørne rede på Mors. Helt nyt, at kommunen oprettede et forstyrings frit område, så havørnene kunne få fred mens de havde unger i reden.

*Ny sag har lige været i høring: Etablering af madpakkehus og naturskole, samt genopførelse af opholdsrum med tilhørende toilet til Østre Anlægs gartnere samt offentligt handicaptollet.

Formålet med projektet er at etablere et nyt og længe ønsket friluftsstøttepunkt i den bynære natur ved Nykøbing Mors, nærmere betegnet i byskoven Østre Anlæg.

Støttepunktet skal danne rammerne for, at mange af byens foreninger, institutioner, børnefamilier og øvrige borgere får et sted i byens skov, hvorfra der kan foregå leg, læring og samvær, og hvor den bynære natur kan udforskes.

Konkret består projektet i opførelse af en bygning indeholdende et stort opholdsrum, to toiletter og et baglokale til en foreningsdrevet grejbank. **Friluftsstøttepunkt i Østre Anlæg**

Faciliteterne bliver en del af et større område, hvor "Støtteforeningen for skovhytten – Nykøbing bys naturbase" har planer om at opføre en stor bålhytte, så der bliver mulighed for at tænde bål og lave mad udendørs.

Østre Anlæg er allerede i dag et meget benyttet udflugtsmål og en rekreativ lomme for byens borgere, foreningsliv og institutioner.

Naturbasens konkrete brugergrupper bliver:

* Børnefamilier på Mors, * Limfjordens Idrætsforening (målrettet psykisk sårbare) * Sundhedscenteret, * Frivilligcenter Mors, * FDF-spejderne i Nykøbing Mors, * De lokale afdelinger af Ældresagen, Diabetesforeningen, Hjerteforeningen, Hjerneskadeforeningen og Dansk Handicap Organisation, * Bostederne Enggården og Lupinvej, * Ungdomsskolen Mors, *Plejecentre, *Daginstitutioner, skoler og SFO

Brug af Pesticider, risiko for vores drikkevand

Fra 1. januar 2024 bliver det forbudt at benytte Roundup eller andre sprøjtemidler på befæstede arealer.

Ny lovgivning: En ny bekæmpelsesmiddelbekendtgørelse trådte i kraft den 1. juli 2022. Nye regler heri betyder bl.a., at offentlige myndigheder, private virksomheder og borgere fra 1. januar 2024 ikke må anvende plantebeskyttelsesmidler med ikke let-nedbrydelige aktiv stoffer, f.eks. glyphosat på arealer, der er befæstede eller stærkt permeable.

Forbuddet gælder således, uanset om der er tale om arealer i private haver, hos virksomheder eller offentlige arealer. Befæstede og stærkt permeable arealer er f.eks. arealer såsom terrasser, gårdspladser, indkørsler, torve/pladser, fortove, veje, stier og parkeringspladser. Fælles for disse arealer er, at det øverste jordlag er fjernet, og dermed øges risikoen for, at pesticider udvaskes gennem f.eks. sand og grus.

Forbuddet skal medvirke til at mindske risikoen for, at der sker udvaskning af rester af plantebeskyttelsesmidler med ikke let-nedbrydelige aktiv stoffer eller deres nedbrydningsprodukter til vandmiljøet herunder, at der sker nedsivning til grundvandet.

En arbejdsgruppe under Teknisk Drift har gennemgået de muligheder, der findes til ukrudtsbekæmpelse i stedet for sprøjtning og arbejdet med, hvordan alle befæstede arealer stadig kan vedligeholdes. Forudsætningen har dog været med en øget grøn begroning eller, hvor serviceniveauet bliver sænket, så de befæstede arealer i perioder vil stå med lavt ukrudt i op til 2-3 cm.

I dag sprøjtes der med pesticider tre gange om året.

Invasive arter: Fra 1. januar 2024 må der forsat benyttes Roundup til bekæmpelse af f.eks. bjørneklo.

Teknisk Drift forventer også efter 1. januar 2024 at bekæmpe bjørneklo med Roundup.

Drikkevand

På Mors er der fundet pesticidrester i 64% af de aktive drikkevandsboringer, der er blevet undersøgt i Morsø Kommune de seneste 5 år.

I perioden 15.9.2017 – 15.9.2022 har vandværkerne undersøgt 56 aktive drikkevandsboringer i Kommunen. Her var der fund af pesticidrester i 36 boringer – heraf 7 over grænseværdien.

Med hjælp fra DN-Sekretariatets geolog kan vi sige, at ingen af vandværkerne på Mors sender vand ud til forbrugerne som overskrider grænseværdien på 0,1 µg/t. Men en del vandværker sender vand med pesticidrester ud til forbrugerne. Ingen kender omfanget af stoffer, der vil kunne findes i vandet.

På vandsamarbejds møde 29. august 2022, gav alle opbakning til kommunen om, at arbejde videre med et fremtidigt vandsamarbejde på Mors. Denne slags samarbejde er gennemført i flere kommuner landet over, og foreningerne DANVA og Danske Vandværker har anbefalet at etablere disse.

Skærperne med BNBO og den store debat i medierne om drikkevandskvaliteten har gjort arbejdet mere aktuelt. De mange fund af nye fungicider og pesticider i vandprøver rundt om i landet samt forekomsten af PFAS-stoffer gør, at ingen vandværker kan vide sig sikre på den fine vandkvalitet. Det har betydet, at der installeres vandrensningsanlæg flere steder – også på Mors. Dette er dog kun en midlertidig løsning, da hovedformålet i Danmark er drikkevand direkte fra grundvandet uden rensning gennem sådanne filtre.

Alle vandværker har givet positiv tilbagemelding og der blev udarbejdet Formål og visioner, økonomi og vedtægter for samarbejdet.

Der blev holdt **stiftende generalforsamling 24. april 2023**, hvor der blev valgt 5 medlemmer der repræsenterer de 28 vandværker, 1 medlem der repræsenterer kommunen og 1 medlem der repræsenterer Forsyningen. **Foreningen kaldes Vandsamarbejde Mors.**

En af foreningens første opgaver blev, at finde egnede steder hvor der er vand nok. Herefter skal områderne sikres og "grundvandsparker" dannes.

Hvordan er det så gået siden generalforsamlingen i april?

Landbruget

Der har været 12 miljøgodkendelser, ingen problemer i det. MEN

Landbruget spiller en væsentlig rolle, når vi taler om, at sikre befolkningen rent drikkevand.

Landbruget skal stoppe med at sprøjte med pesticider i BNBO områderne, der hvor grundvandet hentes op og DN mener det næste skridt må være - også der hvor grundvandet dannes.

Morsø Kommune har lavet aftale med lodsejerne om, at sprøjtning i BNBO områderne skal ske på frivillig basis. Det har betydet at opgaven er trukket i lang-drag, opgaven bliver ikke løst. DN mener "frivillige aftaler" har spillet fallit, vi venter på handling - der må indføres sanktioner.

Landbruget spiller en væsentlig rolle, når vi taler om det store iltsvind vi ser i de danske fjorde og havet omkring Danmark. Vores fjorde og havmiljø er ramt af et kvælende iltsvind, og der er akut brug for politisk handling. Havene gisper efter ilt og fjordenes økosystem er brudt sammen.

Årsagen er både kendt og veldokumenteret, det skyldes kvælstofforurening fra landbruget, der dermed ender i vandmiljøet. Omkring 70 procent af forureningen med kvælstof kommer fra landbruget. Og tilførslen af kvælstof til havet er ikke faldet i de seneste 20 år, selv om vi siden 1980'erne har vidst, at det er hovedproblemet.

DN mener Landbruget skal stoppe med at gøde og dyrke jorden helt ud til og langs vore sårbare vandløb, fjorde og kyster.

Landbruget skal reducere sin kvælstofforurening markant, med en tredje del.

Forskellige Regeringer har i årevis svigtet den natur vi er fælles om, at dele. Imens er problemet vokset til u-skuelige højder. Vi er tæt på at alt liv forsvinder fra Limfjorden.

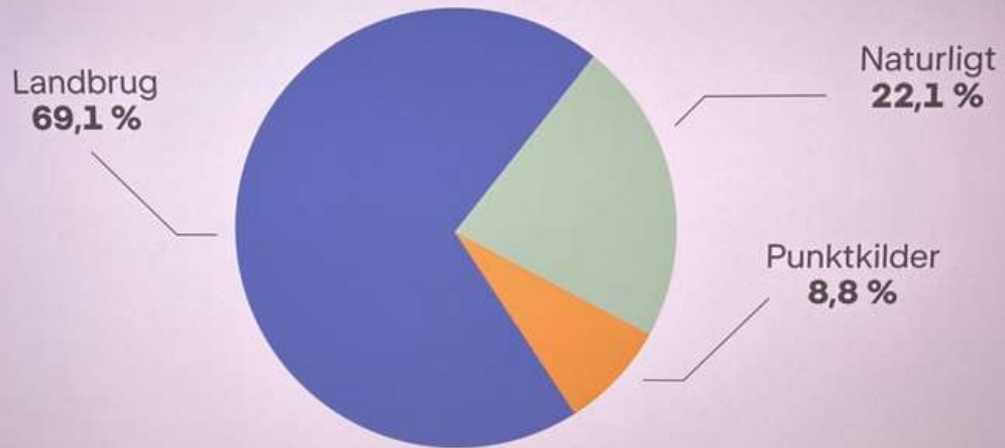
Mors var med 29.oktober kl. 12 da Danmark bogstaveligt talt holdt vejret, danskere i hele landet sagde stop til iltsvind og kræver akut politisk handling. Vi holdt vejret i sympati med fiskene og bunddyrene, der gisper efter vejret – og for at sende et klart signal til politikerne om, at vi kræver reel handling nu!

Læs mere her www.danmarkholdervejret.dk

Når vi taler om Limfjorden er det vigtigt, at vide: Her er nettostrømmen fra vest mod øst. Det vil sige Limfjorden får ikke vand fra Østersøen, men fra Nordsøen og åerne. Og vandet fra Nordsøen indeholder meget mindre N (kvælstof) og P (fosfor) end det vand der løber ud ved Hals.

TILFØRSEL AF KVÆLSTOF TIL DANSKE KYSTVANDE

Kilde: Miljøministeriet 2023

Limfjordens miljøtilstand:

I tiden er der stor debat om Limfjorden, alle fjorde i Danmark og havmiljøet.

Det værste iltsvind i over 20 år har ramt de danske farvande. Her kan du få overblik over, hvor iltsvindet er værst, og hvad der er årsag til det massive iltsvind.

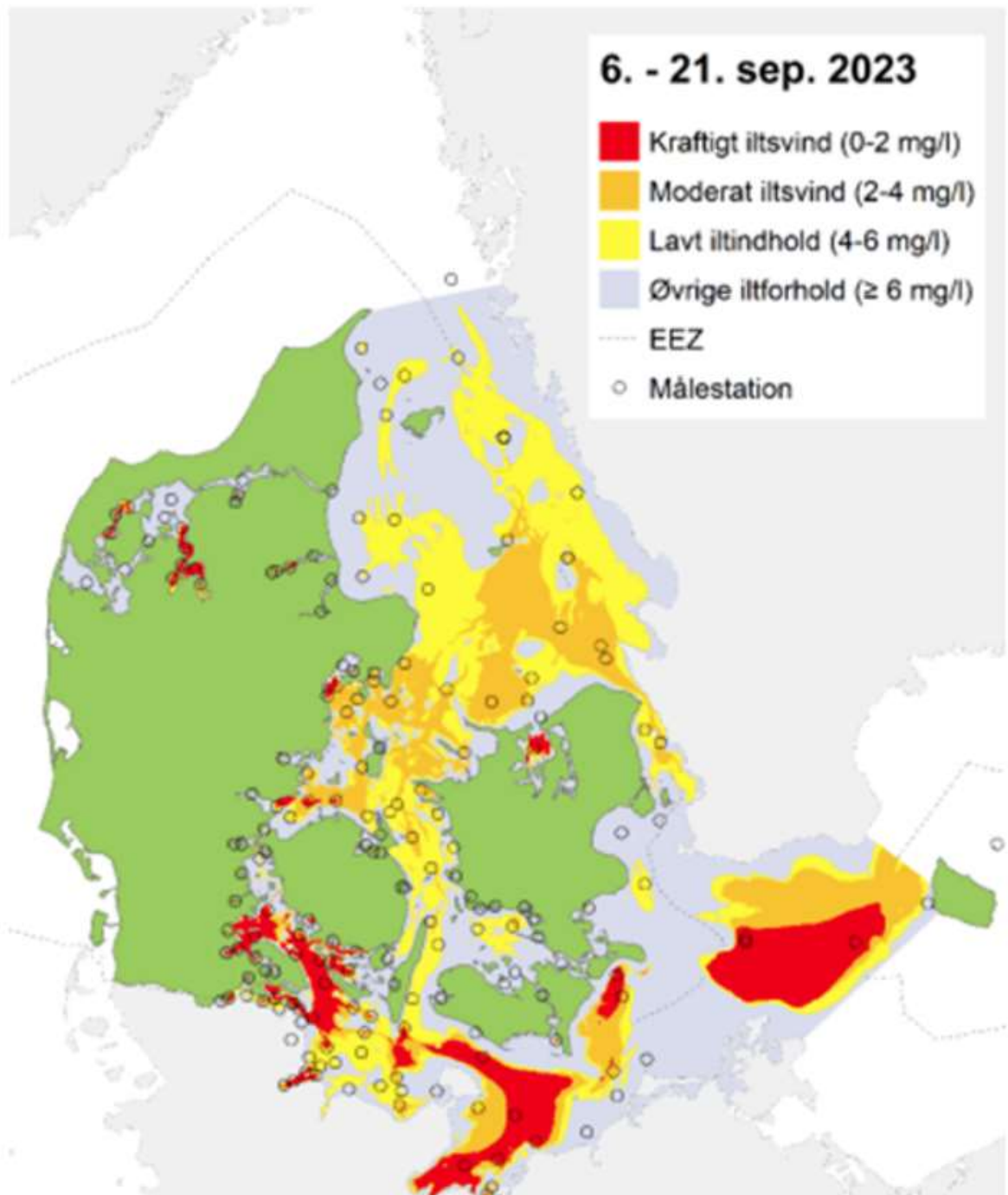
Fisk, bunddyr og planter dør, og havet efterlades goldt og dødt, når iltsvind rammer de danske farvande.

Og her i efteråret nåede iltsvindet desværre det værste omfang i over 20 år ifølge [en rapport fra Aarhus Universitet](#).

Hele 7.500 kvadratkilometer af de indre danske farvande var ramt af iltsvind i september. Det svarer til et område større end Sjælland.

Den nye rapport er en virkelig dårlig nyhed, vi står i en miljøkatastrofe der kræver akut politisk handling mener Maria Reumert Gjerding, der er præsident i Danmarks Naturfredningsforening.

Se kortet: Her er iltsvindet værst

Kortet er fra rapporten "Iltsvind i danske farvande 24. august - 21. september 2023".

Som man kan se på kortet, er mange farvande ramt af iltsvindet.

De værst ramte steder i de danske farvande er Limfjorden, Mariager Fjord, det sydlige Lillebælt, de sydøstjyske fjorde, Det Sydfynske Øhav og Femeren Bælt.

I mange af disse områder er bundvandet helt iltfrit, og giftig svovlbrinte siver op og dræber det tilbageværende dyre- og planteliv.

Forurening fra landbruget er hovedårsag til iltsvind

Seniorrådgiver Jens Würgler Hansen fra Aarhus Universitet er en af forfatterne bag rapporten. Og ifølge ham er det omfattende iltsvind opstået på grund af tre hovedfaktorer:

- Forurening med næringsstoffer, især kvælstof
- Fiskeri med bundslæbende redskaber
- Stigende temperaturer som følge af klimaforandringer

Hvis man skal have stoppet iltsvindet i havet, er den allervigtigste opgave at reducere forureningen med kvælstof, som især stammer fra landbruget.

- Omkring 70 procent af forureningen med kvælstof kommer fra landbruget. Og tilførslen af kvælstof til havet er ikke faldet i de seneste cirka 20 år, selv om vi siden 1980'erne har vidst, at det er hovedproblemet, forklarer Jens Würgler Hansen.

Iltsvindet er blevet værre

Ifølge rapporten fra Aarhus Universitet er det samlede areal berørt af iltsvind i de indre danske farvande steget markant siden 2010.

Grafikken viser det samlede iltsvindsareal (km²) i september i de indre danske farvande. Den røde farve betyder kraftigt iltsvind (0-2 mg/l), mens den orange farve betyder moderat iltsvind (2-4 mg/l). Grafikken er fra rapporten "[Iltsvind i danske farvande 24. august - 21. september 2023](#)".

Sådan stopper vi iltsvindet

Udviklingen med stadig større havområder ramt af iltsvind er meget trist, mener præsidenten i Danmarks Naturfredningsforening, Maria Reumert Gjerding.

- Siden de første vandmiljøplaner i slutningen af 80'erne har myndighederne kæmpet med at få nedbragt forureningen fra landbruget. Men de seneste 10 år er det slet ikke lykkedes

landbruget at nedbringe kvælstofforureningen – og nu oplever vi konsekvenserne, siger Maria Reumert Gjerding.

Hun efterlyser hurtig politisk handling for at vende udviklingen i havmiljøet.

- For hvis vi ikke meget akut begynder at nedbringe kvælstofforureningen fra landbruget, frarøver vi vores børn muligheden for at opleve et levende og artsrigt havmiljø, siger Maria Reumert Gjerding og fortsætter:

- Hvis livet skal vende tilbage i vores farvande, kræver det en omstilling af landbruget. Det vil sige en høj og ambitiøs CO₂-afgift på landbrugets forurening med klimagasser.

Måltrettet udtagning af landbrugsjord i de sårbare vandoplade – og så et opgør med de frivillige virkemidler i kvælstofindsatsen, som har slået fuldstændig fejl.

Ifølge et [svar](#) fra tidl. miljøminister Lea Wermelin og Miljøstyrelsen til Folketinget, så stammer cirka 70 procent af kvælstofudledningen fra landbruget. Kun 1-2 procent kommer fra spildevandsoverløb og kun samlet 7 procent fra rensningsanlæg og spildevand.

Landbrugets andel på 70 procent skyldes især udvaskning af kvælstof fra markerne. Kvælstoffet ender i vandmiljøet, hvor det giver næring til alger. Når algerne dør og synker til bunds, forbruges ilten i vandet, når de nedbrydes. På den måde fører landbrugets kvælstofudledning til iltsvind.

Hvad er iltsvind?

Store mængder kvælstof, som stammer fra landbrugets udledning af gylle og gødning på markerne, ender via vandløb i havet. Her fører det om sommeren og efteråret til algeopblomstringer, som skaber iltsvind. Ved iltsvind falder koncentrationen af ilt i havet til så lavt et niveau, at dyr og planter kan tage skade eller dø.

Når der næsten ikke er mere ilt tilbage i havbunden, kommer der et hvidt dække af svovlbakterier på bunden. Et såkaldt lig-lagen.

I allerværste fald kan der ske en bundvending, hvor ophobning af svovlbrinte løfter det øverste lag af havbunden, så giftige gasser bobler ud i vandet og dræber alt liv øjeblikkeligt.

Hvad er løsningen?

Iltsvind skyldes for meget kvælstof i vandet.

I gennemsnit bliver der udledt 56.300 tons kvælstof til vores kystvande om året. Det viser en opgørelse fra [Miljøministeriet](#). Ifølge eksperter og Miljøstyrelsen må der højst udledes 38.000 tons kvælstof om året, hvis vi skal opnå god økologisk tilstand i vores fjorde, søer, vandløb og indre farvande.

70 procent af kvælstoffet stammer fra landbrugets udledning af gylle og gødning på markerne. Derfor er det her, politikerne skal sætte ind, for at løse problemet. Konkret skal landbruget nedbringe sin kvælstofudledning med en tredjedel.

For at nedbringe udledningen af kvælstof så meget, skal landbruget stoppe med at dyrke jorden og sprede gødning langs vores vandløb, kyster og fjorde, hvor iltvindet i dag er værst. I første omgang kan markerne lægge brak, men senere bør de udtages helt, så man kan skabe natur på områderne.

DN mener, at anlæggelse af store muslinge anlæg i Limfjorden ikke er løsningen på problemet. Rensningen skal ske ved kilden.

DN mener, at indsatsen mod kvælstof bør tænkes sammen med andre indsatser.

Mange af de områder, som er relevante i forhold til at nedbringe udledningen af kvælstof, er nemlig også vigtige i forhold til at reducere CO₂-udledningen, lave klimasikring, udvikle naturområder og genoprette vandløb.

Vådområder:

På Mors har vi med tiden fået etableret en del vådområder.

Formålet er, at begrænse udledningen af næringsstoffer fra landbrugsarealer til de sårbare fjorde, kyster og søer.

Vådområde indsatsen er ét af flere målrettede landbrugsrelaterede virkemidler, som skal til for at opfylde EU's vandrammedirektiv for at begrænse udledningen af kvælstof og fosfor til vandmiljøet. Etableringen af vådområderne foregår i tæt samarbejde mellem stat, kommuner og lodsejere. På Miljøstyrelsens hjemmeside kan der indhentes informationer omkring, hvad det vil sige at være med i et vådområdeprojekt.

Vådområdernes etablering og placering

Vådområder designes til at begrænse udledning af kvælstof og fosfor til havmiljøet. De bedst egnede steder at placere dem er typisk på lavtliggende lavbundsarealer, for eksempel i drænede moser eller langs vandløb.

Et kvælstof eller fosfor vådområde kan laves på flere forskellige måder enten ved at lukke dræn i projektområdet, overrisle projektområdet med drænvand fra de omkringliggende arealer, etablere en sø, eller ved at hæve vandløbsbunden og oversvømme de vandløbsnærearealer.

Uanset hvordan et vådområde etableres medvirker vådområdet til at mindske kvælstofudledningen ved at ophøre med dyrkning af landbrugsjord, samt ved at bakterier i de våde jorde nedbryder organisk materiale og herved bundet kvælstof frigives til en luftformigt tilstandsform som allerede findes i atmosfæren. Derfor belastes vandmiljøet ikke.

Fosforvådområde har til formål at reducere udledningen af fosfor til udvalgte søer, hvor fosfor er et særligt stort problem. Ligesom kvælstof kan fosfor fører til masseopblomstring

af alger, som har en negativ indflydelse på mange af søernes organismer og får biodiversiteten i søerne til at falde.

Kvælstofvådområderne skal bidrage med en reduktion af kvælstofudledningen med 1.537 tons til de indre farvande, i perioden fra 2016-2021, hvoraf 447 tons skal findes i Limfjordens hovedvandopland.

Fosforvådområderne skal bidrage med en samlet landsdækkende reduktion af fosforudledningen med 5000 kg.

Status for de enkelte vådområdeprojekter kan ses nedenfor.

Indsatsen er en del af implementeringen af EU's vandrammedirektiv og er en del af det danske landdistriktsprogram 2016-20, der overordnet set har til formål at skabe vækst og udvikling i landdistrikterne.

De enkelte vådområdeprojekter modtager tilskud fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne: Danmark og Europa investerer i landdistrikterne

Nykøbing Enge projektområdet er ca. 97 ha, forventes etableret i løbet af 2025

Hundsø afsluttet og indviet i 2017 er ca. 40 ha

Biskæret afsluttet og indviet i 2017 lavvandet sø på 22 ha – hele projektområdet er ca. 52 ha

Sillerslev Ørding Kær afsluttet i 2020 vådområdet er ca. 100 ha

Jølby Nor afsluttet 2020 projektet omfatter ca. 185 ha lavvandet søer

Porsmose – Glomstrup Kær sø forventes færdigt i 2023 er på ca. 24 ha

Nees Vig forventes etableret i 2023 er på ca. 85 ha

Lille Vig på grund af manglende lodsejeropbakning er projektet opgivet
Frostkæret på nuværende tid er der ikke opbakning fra lodsejerne til projektet
Skarum Enge Syd projektet er opgivet skulle være på 85 ha

Fredninger

Mors hører under Fredningsnævnet for Nordjylland, nordlige del. Kontor i Aalborg.
Fredningsnævnet består af 3 personer og en sekretær:
En formand, en repræsentant for staten og en repræsentant fra Morsø Kommune.

DN Morsø bliver orienteret i forskellige fredningssager og bliver bedt om vores kommentarer til sagerne. Vi har også mulighed for at anmode om besigtigelse.

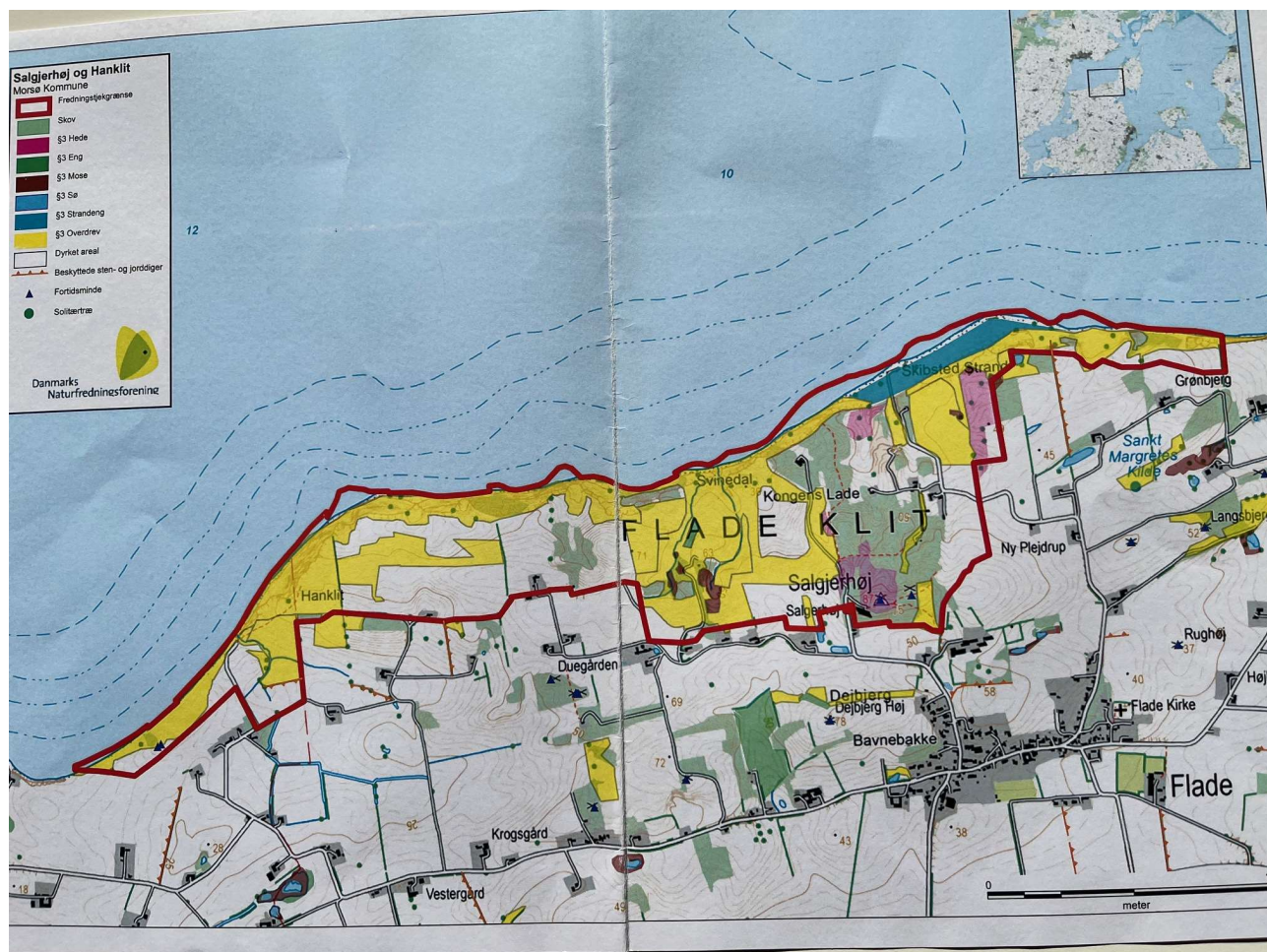
I år har der været 12 sager, ex opførelse af garage, dispensation til tilbygning, gennembrud af dige af hensyn til driften, fredskovspligt på jordareal, dispensation fra fortidsminde til midlertidig opsætning af telte til Kulturmødet.

Vi har været på en besigtigelse sammen med Fredningsnævnet:

Sagen fra Margrethe Vej har vi kommenteret på, og været på besigtigelse 30. august 2023.

Ejendommen er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 28. december 1966 om fredning af arealer ved Salgjerhøj og Hanklit, der er en tilstandsfredning. Fredningsafgørelsen har bestemmelser om, at arealerne fortsat må udnyttes til landbrugsformål.

Dog må der ikke foretages nogen form for bebyggelse, jf. pkt. 2 – udover nødvendig fornyelse og eventuel udvidelse af allerede eksisterende landbrugsbygninger. På arealerne må der hverken midlertidigt eller vedvarende anbringes boder, skure, master, telte, beboelsesvogne, campingvogne eller andre skæmmende indretninger.

Sagen omhandler placering af svinehytter og anvendelse af hegn på det fredede areal.

Ejeren driver økologisk landbrug med frilandsgrise og kvæg, har gjort det siden 1990.

Fredningsnævnet meddeler en lovliggørende dispensation til opstilling af grisehytter og etablering af maskehegn på det fredede areal.

Fredningsnævnet stiller som vilkår, at der på arealet maksimalt må opstilles tre svinehytter, og at dispensationen til placering af de 3 hytter inden for det fredede område tidsmæssigt begrænses til alene at gælde, så længe den nuværende ejer og dennes søn driver økologisk landbrug på ejendommen. Endvidere kan nævnet dispensere i forhold til anvendelse af maskehegn som en nødvendig forudsætning for driften på ejendommen.

Sommerfugle projektet: Klovbakker – en oase for Markperlemorsommerfugle

For fem år siden vandt Morsø Kommune hovedpræmien i en konkurrence om at skabe landets bedste projekt for truede sommerfugle. Der blev sat ind med naturpleje i en tidligere, tilvokset molergrav Klovbakker ved Sundby. Nu er projektet formelt slut, og hvordan er det så gået?

Det var Danmarks Naturfredningsforening (DN), der i samarbejde med firmaet A. Vogel udskrev konkurrencen tilbage i 2018. Gevinsten var 100.000 kr. til at sætte gang i projektet.

Frivillige fra DN Morsø har i de forløbne fem år flere gange i løbet af sommeren besøgt molergraven Klovbakker ved Sundby for at registrere, hvad der var af sommerfugle. Også biologer fra Morsø Kommune har besøgt området for at holde øje med udviklingen i sommerfuglebestanden.

Biolog Anja Sørensen, der var ansat i Morsø Kommune, da projektet blev startet, indledte med at fortælle børnene om effekten af den naturpleje, der er foretaget i molergraven. Der er fældet masser af især selvsåede birketræer, som skyggede for de blomster, man gerne

vil have flere af. Desuden er hele området blevet heget, så der nu bliver afgræsset for at holde nye træer nede.

Det var specielt en lille forekomst af den ret sjældne markperlemorsommerfugl, projektet blev rettet imod at bevare. Denne sommerfugl er knyttet til violer og stedmoderblomster som værtsplante for larverne.

Markperlemorsommerfugl er en sommerfugl i takvingefamilien. Arten er den mest vidt udbredte perlemorsommerfugl i Europa, hvor den forekommer fra Ishavet til Sicilien. Desuden er den udbredt østpå gennem tempereret Asien til Japan.

I 2018 blev der observeret seks eksemplarer af markperlemorsommerfugl i Klovbakker. De følgende år blev der set endnu færre, men i 2022 blev der registreret 18 eksemplarer. De ses især langs de stejle skrænter.

Biolog Jacob V. D. Bruun fra Morsø Kommune oplyser, at de sidste observationer vil blive foretaget i juli i år, hvorefter man vil have et fuldt billede af projektets effekt. Selv har han også observeret en lang række andre insekter i området. Han antager, at afgræsningen og det, at der nu ligger kokasser spredt rundt i molergraven, er årsagen til, at han har kunnet finde arter som lakrød møgbille og stor jagtrovbillen. - Ud over at forbedre forhold for sommerfugle er projektet også et eksempel på, hvordan man kan pleje en råstofgrav. En delkonklusion vil være, at området kræver aktiv rydning udover kreaturafgræsning, siger biologen.

Mange af de træer, der blev savet ned for fem år siden, er nemlig nu på vej op igen. - Der vil dog blive foretaget rydning i et mindre omfang i år, og det bliver muligvis fremgangsmåden fremover, oplyser han.

Markeringen af projektets afslutning blev gjort med maner.

Bestyrelsesmedlem Helle Rosenhøj er børnehaveklasse lærer og derfor var det nærliggende at invitere børnehaveklasse og 2.klasse fra Øster Jølby skole. Alle var klar til at springe ind i rollen som naturvejledere for børnene og det blev en minderig dag for alle, også politiker Ansgar Nygaard nød samværet og den gode oplevelse. Det har været interessant og lærerigt, at tælle sommerfugle.

Vi har mødt både rådyr og ræv i Klovbakker.

Grønt Råd

Morsø Kommune afholder gerne to møder om året – april og oktober.

Referat 13.april 2023:

Grønt Rådsmødet blev afholdt på rådhuset med deltagelse af mange af de indbudte Grønt Rådsmedlemmer.

Morsø Kommune ved Mai-Britt Brøndrum og Fjordland ved Niels Holger Nordendahl fremlagde udsnit af den klimahandleplan som Morsø Kommune har udarbejdet i forbindelse med DK2020. Der blev fokuseret på arealanvendelsesdelen, som strækker sig ind i forvaltningen af det åbne land. Desuden blev der omtalt andre teknologier, som f.eks. gyllekøling og udsugning i stalde som klimarelaterede tiltag.

Danmarks Naturfredningsforening spurgte til om gyllekøling er noget man anvender på Mors. Niels Holger Nordendahl fortalte af ca. 17% anvender gyllekøling på Mors.

Mai-Britt Brønndrum nævnte blandt andet, at der inden 2030, i henhold til Klimahandleplanen, skal udtages 8% af lavbunds arealerne på Mors, og i 2050 53% af lavbunds arealerne.

Dette ledte samtalen hen på de vådområdeprojekter som Morsø Kommune har etableret, og om kvaliteten af natur i disse områder. Desuden blev der stillet spørgsmål ved om vådområdeprojekterne fungerer efter hensigten når vandet bare strømmer lige igennem, samt hvorfor der ikke tages "før"-målinger inden projekterne etableres.

Biolog Jacob Bruun forklarede, at vådområder som udgangspunkt skal fjerne kvælstof og tilbageholde fosfor.....Referatet kan læses på kommunens hjemmeside.

DN Morsø er også aktive i:

Limfjordsnetværket – hvor vi mødes efter behov.

Havnetværk – digitale møder på landsplan.

Samrådsmøder – de 10 afdelingsbestyrelser samles ca. 4 gange om året for at udveksle erfaringer og blive orienteret om større aktuelle sager og kampagner. Efter aftale koordinerer samrådet fællessvar fra de 10 afdelinger i regionen.

Repræsentantskabsmøder – afholdes forskellige steder i landet. Der afholdes 2 møder om året sammen med alle DN aktive på landsplan.

Afdelings bestyrelsen har i år holdt 6 bestyrelsesmøder og deltaget i Grønt Råd på Morsø Kommune 13.april

Afholdt 5 arrangementer på Mors:

Affaldsindsamling 26.marts

Snapseurtetur på Skarregaard 1.juni

Afslutning på sommerfugleprojektet i Klovbakker 22.juni

Naturens Dag med svampetur i Sindbjerg Plantage 10.september

Årsmøde med rundvisning på Dansk skaldyrcenter 7.november

Bestyrelsen oplever meget lille / næsten ingen interesse for vores arrangementer fra medlemmerne,og det vil vi gerne have en tilbagemelding på.

Vi spørger os selv - Hvad er medlemmerne egentlig interesseret i skal ske, er det arrangementer, foredrag, gå ture eller skal der ske noget hvor vi samles i og om naturen her på Mors?

Tak til alle samarbejdspartnere, frivillige hjælpere, bestyrelsesmedlemmer og alle aktive for deres arbejdsindsats i 2023.

Bestyrelsen vil fortsat arbejde for, at Danmark bliver et bæredygtigt samfund med en rig og mangfoldig natur, et smukt og varieret landskab og et rent og sundt miljø.

Tak

Mette Jensen
Formand

